

MERCENARI MOLDOVENI ÎN OASTEA RUSĂ (SECOLELE XVII-XVIII) – ÎNTRE „PRIETENIE” ȘI REALITATE ISTORICĂ

Ion EREMIA

Universitatea de Stat din Moldova

Secolele XVII-XVIII erau timpurile când serviciul militar aducea încă venituri. În condițiile înnăspririi suzeranității otomane mulți dintre locuitorii Moldovei, amintiți în izvoarele istorice cu termenul *volohi*, în căutarea unei vieți mai bune emigrau și se înrolau în armatele străine ca mercenari în țările: Polonia, Suedia, Rusia ș.a. Un alt curent de *volohi* veneau în Rusia împreună cu sârbii din Bulgaria sau din teritoriile habsburgice unde migraseră ceva mai înainte. Izvoarele istorice amintesc destul de clar mercenarii *volohi* în Rusia. În legătură cu acest fapt apare ca firească întrebarea: putem oare să considerăm acest serviciu militar al mercenarilor drept argument al „prieteniei milenare” dintre poporul „moldovenesc” și cel rus, așa cum a calificat-o istoriografia sovietică dar și o serie de istorici contemporani? Or, mercenari *volohi* au existat și în Polonia și în Suedia, dar asemenea calificări nu au fost date. De asemenea, este arhicunoscut faptul că în armata rusă, îndeosebi începând cu perioada lui Petru I, au fost invitați mercenari din multe alte state ale Europei Occidentale, dar concluzia privind „prietenia milenară” cu aceste state nu a fost și nu este lansată nici astăzi.

Cuvinte-cheie: *mercenari, volohi, Moldova, unitate moldovenească, Constantin Cantemir.*

MOLDAVIAN MERCENARIES IN RUSSIAN ARMY (DURING THE XVIIth – XVIIIth CENTURIES) – BETWEEN “FRIENDSHIP” AND HISTORICAL REALITY

In the seventeenth and eighteenth centuries military service was still an occupation that kind of income. With more and more oppressive Ottoman suzerainty, most inhabitants of Moldova, designated historical sources *volochs* time in search of a better life, immigrants and employed as mercenaries in the armies of foreign countries: Poland, Sweden, Russia, etc. *Volochs* Another wave came in Russia, together with the Serbs in the Balkans or the Habsburg possessions, which had migrated earlier. Historical sources attest in detail *volochs* mercenary presence in Russia. In connection with this fact, of course the question is, can we really rely on the service of these mercenaries, as an argument to demonstrate centuries-old friendship between peoples "Moldovan" and Russian, as did the Soviet historiography and carry some historians today? *Volochs* mercenaries have been in the service of other countries, for example, Poland and Sweden, but we have similar likes. It is well known that the Russian army, especially since Peter are invited many foreign military states in Western Europe, but the conclusion on "centuries-old friendship" with these countries was also avoided.

Keywords: *mercenaries, volochs, Moldova, Moldovan regiment, Constantin Cantemir.*

În perioada respectivă, serviciul militar era încă o ocupație care aducea venit. În condițiile suzeranității otomane tot mai apăsătoare, mai mulți locuitori din Moldova, în căutarea unei vieți mai bune, emigrau și se angajau în calitate de mercenari în oștile statelor străine: Polonia, Suedia, Rusia etc. Izolat, primii mercenari în oastea rusă sunt menționați în sursele documentare încă din prima jumătate a secolului al XVII-lea, când încep să fie înscrși în oastea rusă și primesc moșii [1, 68-69], dar primele detașamente organizate le avem abia din a doua jumătate a aceluiași secol. O horugvie alcătuită din *volohi* și din sârbi a fost constituită prin anii 60 ai secolului al XVII-lea sub comanda polcovnicului de origine sârbă Dumitrașcu Raicea, care jurase credință țarului. Acest detașament „al steagurilor de moldoveni (*volohi*)” este primul detașament de cavalerie ușoară format pe teritoriul Ucrainei [1,73-78].

Este de reținut și faptul că sârbii trec în masă în Imperiul Habsburgic în legătură cu înnăsprirea dominației otomane spre sfârșitul secolului al XVII-lea. Este binecunoscută marea migrațiune a sârbilor din 1690. Tre-când în Imperiul Habsburgilor, sârbii au căutat să obțină un teritoriu pentru națiunea lor, fiindcă doar autonomia religioasă nu evita ciocnirile cu administrația austriacă și ungară. La adunarea populară din 1694 sub egida patriarhului și vicevoievodului, s-a hotărât să solicite împăratului habsburgic să acorde sârbilor un teritoriu special în Valahia Mică¹ situată între râurile Sava și Drava. Leopold I permite, dar în decretul imperial nu era vorba despre careva autonomie administrativă pentru sârbi. Ulterior, la 1707 și în anii următori sârbii solicită și alte teritorii, dar cerințele lor au rămas fără răspuns [9, 54-55]. Evident, această stare tensionată i-a

¹ La 1630 vlahii de aici obțin un statut special. Detalii *a se vedea:* Statuta Valachorum, 1630 (<http://www.skdprosvjeta.com/page.php?id=33>) (ultima accesare 15.12. 2013).

determinat pe mulți dintre ei să răspundă pozitiv la chemările Rusiei. Dar, împreună cu sârbii, în amintitul proces de migrațiune, care a continuat pe parcursul secolului al XVIII-lea, au fost atrase și alte etnii din Balcani, inclusiv vlahi [9,29,83,109].

Specialiștii susțin că detașamentele de husari au apărut în armata rusă în anii 30 ai secolului al XVII-lea. Dar, ținând cont de cheltuielile mari necesare pentru întreținerea lor, spre sfârșitul secolului al XVII-lea acestea au rămas în număr destul de limitat. Redresarea situației este atribuită de istorici lui Petru I, care pe 20 aprilie 1707 acordă un brevet moldoveanului Apostol Chigheci „ca unuia care urmează să fie comandant al steagurilor de moldoveni ce se vor aduna ... ca el să primească în slujba noastră numărul de moldoveni ce i s-a poruncit, atât ofițeri, cât și ostași de rând și în vederea viitoarei campanii să-i pregătească potrivit instrucției ce i s-a dat” [8, 257]. În aceeași zi el este primit în slujba Rusiei în calitate de comandant al Horugviei Moldovenești [14, vol. IV, 379]. Apostol Chigheci a depus jurământul militar obligându-se să slujească cinstit și să depună toate eforturile pentru a înrola în detașament moldoveni buni și iscușiți din punct de vedere militar [8, 369]². Detașamentul nou-organizat urma să aibă 309 persoane: 1 comandant, 2 rotmiștri, 3 porucici, 3 horunghi și 300 ostași de rând [8, 369]. Apostol Chigheci, „moldovean de neam și cu adevărat pravoslavnic, om de ispravă în toate, deosebit de iscusit în arta cavaleriească și care va fi credincios în slujba voastră”, a fost recomandat încă la începutul lunii martie 1707, la solicitarea țarului Petru I, de către un alt moldovean, polcovnicul Constantin Turculeț [8, 250]. Instrucția dată cu această ocazie de către țar lui Apostol Chigheci stipula destul de limpede că atât ofițerii, cât și ostașii să fie de „neam moldovenesc” (*Волохского народа*) [14, vol.IV, 380].

Mai mulți moldoveni, care se aflau în serviciul regelui suedez și al hatmanului Mazepa, au trecut în serviciul Rusiei. Spre exemplu, în 1709 la polcovnicul de Mirgorod au trecut doi rotmiștri împreună cu două horugvii de moldoveni [10].

Așadar, putem afirma cu certitudine că renovarea detașamentelor de cavalerie ușoară, numiți ulterior husari, în armata rusă la începutul secolului al XVIII-lea a fost făcută cu participarea directă a moldovenilor, fie că este vorba de comandant, de ofițeri sau de simpli ostași. Dacă în secolul al XVII-lea detașamentele de mercenari erau utilizate pentru lupta împotriva tătarilor, polonilor, hatmanilor ucraineni, nemulțumiți de politica Rusiei etc., în prima jumătate a secolului al XVIII-lea moldovenii sunt utilizați în timpul campaniilor militare rusești în Moldova.

Apostol Chigheci și detașamentul său (în aprecierea cronicarului Ion Neculce, de cca 500 de moldoveni) a participat alături de trupele ruse la Campania de pe Prut, intrând, împreună cu brigadirul Kropot, care se afla în fruntea unui detașament de cca 3 000 de ostași, printre primii în Moldova [2, 380].

În ianuarie 1737 Minih indica că volohii din Polonia au fost înscrși de el în rândurile husarilor [11, 186].

Încă din primăvara anului 1739 a fost fortificată pregătirea militară a husarilor. Așa, conform unei dispoziții guvernamentale, acei cazaci din Ucraina care au fost „învățați în exercițiile militare” la Riga, la generallocotenentul von Bismark, urmau să fie repartizați, cu voia și știrea generalului-feldmareșal Minih, în polcurile de draguni și în corpul de husari (*Гусарский корпус*) [14, vol.X, 768]. A.Baiov, autorul unui studiu consacrat armatei ruse din timpul Anei Ioanovna, sublinia că în campania preconizată pentru anul 1739, ținând cont de intenția comandantului suprem de a invada Moldova, „volohii puteau fi foarte folositori”. De aceea, au fost luate toate măsurile pentru a întări Polcul Moldovenesc. În primul rând, peste hotare au fost trimiși patru ofițeri care au recrutat un mare număr de doritori, dar, ținând cont de greutățile legate de trecerea hotarului, majoritatea din ei a promis că se va alătura Polcului Moldovenesc după intrarea trupelor ruse în Moldova și Valahia. Cât privește corpul de ofițeri, la propunerea lui Constantin Cantemir, el era completat cu străini. Persoanele care se înrolau în Polcul Moldovenesc primeau salariu așa ca și dragunii, pentru a se asigura cu proviziile și echipamentul necesar. În același timp, s-a hotărât ca armele cu cremene să li se dea din contul statului, iar pistoalele și alt echipament să li se dea din acele care au fost decontate din alte polcuri, ca fiind într-o stare proastă. Pentru instruirea husarilor din Polcul Moldovenesc au sosit doi ofițeri. De asemenea, s-a prevăzut trimiterea în Polcul Moldovenesc a 100 de cazaci care au trecut pregătirea necesară la Riga, prevedere care nu s-a mai realizat din cauza lipsei uniformei necesare pentru aceștia. Pentru completarea Polcului, Constantin Cantemir a mai primit 2 tunuri, 400 de cai, 328 de ruble, 3 000 de arșini (1 arșin=70,9 cm) de postav, 50 de corturi, 20 de tobe, 8 drapele etc. În așa fel, către 1 aprilie 1739 Polcul Moldovenesc avea deja un

² Textul integral al jurământului în: Полное собрание законов Российской Империи. Собрание Первое. Том IV. 1700-1712 гг. Издательство: Тип. II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии. СПб., 1830, № 2148, с.380.

număr de 700 de luptători divizați în 8 companii, 4 regulate, iar 4 organizate după modelul husarilor. Singur Constantin Cantemir a fost ridicat în gradul de brigadir [6, 88-89]. În legătură cu campania care se prevedea, Minih a ordonat ca trupele să nu ia cu ele provizii suplimentare, în special vin, pentru vânzare, în afară de strictul necesar. Totuși, ulterior, pentru unele detașamente, în același rând și pentru Polcul Moldovenesc, au fost făcute unele excepții, acesta din urmă primind norma de posmagi pentru 3,5 luni [6, 97]. Evident, comandamentul militar rus își dădea seama că nu va putea duce cu sine întreaga cantitate necesară de pâine, de aceea se prevedea ca în Moldova pâinea să fie cumpărată sau rechiziționată [6, 106].

Pe 15 mai 1739 Polcul Moldovenesc cu 800 de călăreți și 2 tunuri, dislocat în Pereiaslavl, a trecut Niprul, pe pod, prin Kiev [6, 144]. Conform planului, el urma să participe la operația de ocupare a Hotinului³. Dar despre planul năvălirii în Moldova și Valahia Minih a anunțat generalii săi abia pe 22 mai [6, 148].

O lună mai târziu, pe 26 iunie 1739, detașamentul polcovnicului Kapnist ajunge la Nistru, în regiunea localității Dzighineț, 15 verste de la Soroca. Aici el împarte detașamentul său în trei părți. Una din ele, sub comanda sotnicului Afendic, un bun cunoscător al locurilor din Moldova, și rotmistrului Polcului Moldovenesc, Ștefan Chifa, este trimisă spre Soroca. Sotnicul Afendic a reușit să ocupe orașul care a fost ars, iar locuitorii care nu au reușit să fugă din oraș au fost omorâți; doar un singur turc a fost luat prizonier. Din Soroca au fost jefuite multe bunuri: bani, cai, șei, îmbrăcăminte etc. [6, 171].

În seara zilei de 19 iulie 1739 însuși Minih ajunge la Nistru, în regiunea localității Șincovăț, situat la cca 50 de verste mai sus de Hotin, și trimite un detașament peste Nistru care s-a întors a doua zi încărcat cu o pradă bogată: diferite bunuri, multe animale, prizonieri moldoveni și un ienicer [6, 188]. O săptămână mai târziu, pe 27 iulie, din tabăra de la Șincovăț au fost trimise două detașamente speciale: unul alcătuit din 100 de moldoveni și 100 de alți oșteni, în jos pe Nistru, altul, al polcovnicului Tanschi, în sus pe Nistru. Detașamentele au primit instrucțiuni clare de la Minih: toate satele, turcești, moldovenești și lipcane să fie arse, nimic să nu fie lăsat, ca dușmanul să simtă din plin pagubele. Se făcea doar excepție pentru satele supușilor poloni. În aceste acțiuni a participat și polcul lui Constantin Cantemir, care a fost trimis spre Prut pe 20 și 29 iulie, din care expediție s-a întors cu un mare număr de animale [6, 190].

Evident, în aceste condiții locuitorii au părăsit satele și s-au retras în locuri mai ferite. Totuși, printre moldoveni erau și „binevoitori”⁴ trupelor ruse. Dintre aceștia erau Lupul din Iași, Petru Duca, fratele secretarului domnului Moldovei și preotul Anania din Dubăsari [6, 108]. De asemenea, în tabăra de la Șincovăț veneau, treptat, unii moldoveni și se înrolau în Polcul Moldovenesc [6, 192]. Până pe 1 august 1739 în oastea rusă s-au înrolat 7 ofițeri și 178 de ostași de rând [6, 62]. Sunt interesante și alte cifre pe care le aduce A.Baiov, potrivit cărora la începutul lunii august din numărul total al trupelor doar 636 erau moldoveni, dintre care 22 de bolnavi [6, 65]. Este de bănuț că avea loc și un alt fenomen, anume: dezertarea oștenilor din Polcul Moldovenesc, fenomen rămas total în afara atenției cercetătorilor.

Pe 25 august 1739 Constantin Cantemir a fost numit în fruntea unui detașament de 3324 de ostași, trupe regulate și neregulate, în a căror componență a intrat și Polcul Moldovenesc, detașament creat cu scopul să ocupe orașul Iași și să îndemne locuitorii să primească supușenia rusă. Personal Constantin Cantemir urma să convingă locuitorii Moldovei să se întoarcă pe la casele lor și să strângă roada de pe câmpuri; să ajute la construcția întăriturilor militare pentru ruși; să propună „binevoitorilor” dintre localnici să aducă pentru oastea rusă provizii, hrană etc., promițând pentru aceasta plată și alte privilegii. Concomitent se anunța că acei care nu vor fi binevoitori și vor colabora cu dușmanul, moșiile și animalele le vor fi confiscate pentru necesitățile armatei, iar casele le vor fi ruinate; să ocupe depozitele cu provizii aflate în raza de acțiune a trupelor de 20-30 de verste; să încerce înclinarea tătarilor din hoardele Belgorod, Bugeac, Nohai și să-i convingă să treacă sub protecția Rusiei; pentru acesta, prin oameni iscusiți, să trimită la ei Manifestele lui Minih [6, 242-243].

Detașamentul în frunte cu Constantin Cantemir nu întâlnește nicio rezistență și pe 1 septembrie 1739 ocupă orașul Iași, unde peste câteva zile sosește și Minih [6, 242-247]⁵.

³ А.Байов. *Русская армия в царствование императрицы Анны Иоановны. Война России с Турцией в 1736-1739 гг. Кампания 1739 г.* СПб., Электро-Типография Н.Я. Стойковой, 1906, с.130-131. Comandamentul trupelor ruse intenționa să mărească Polcul Moldovenesc până la 10 companii cu un efectiv de 1 000 de ostași de rând, însă, din cauze rămase necunoscute, proiectul nu a fost acceptat de Petersburg (Idem, Примечания, с.32).

⁴ Termenul este luat în ghilimele chiar de A.Baiov.

⁵ Tratatul încheiat de boierii moldoveni cu Minih pe 5 septembrie 1739 nu constituie obiectul examinării în acest studiu.

Polcul Moldovenesc intra în componența garnizoanei Iașului, dar Constantin Cantemir se ocupa și de crearea rezervelor de provizii care erau trimise la Hotin [6, 248-249]⁶. Minih se pregătea să lărgască spațiul ocupat de trupele ruse spre hotarul cu Austria și chiar să ocupe Valahia. Ordinul acestuia prevedea aducerea locuitorilor în supușenie rusă, iar în cazul în care în anumite locuri ei nu se supun, să fie jefuiți; celor care se supun să nu li se facă nimic. Polcul Moldovenesc a fost trimis spre Galați cu intenția de a-l captura pe domnul Moldovei Grigore Ghica, dar, menționează A.Baiov, Constantin Cantemir fără nicio dorință a părăsit Iașii și în vreo 4-5 zile abia a făcut 6 verste, ceea ce a permis domnului Moldovei să părăsească Galații. Minih și-a exprimat nemulțumirea față de aceste acțiuni ale lui Constantin Cantemir, dar acesta s-a îndreptățit prin aceea că are puține tunuri și puțini ostași pentru o asemenea operație [6, 251].

D.F. Maslovski, autorul unui studiu fundamental despre războiul de șapte ani, referindu-se succint și la campania din 1739, a considerat necesar să se oprească doar la acțiunile Regimentului Moldovenesc sub comanda cneazului Constantin Antiohoviți Cantemir, și doar la partea negativă a acțiunilor acestuia. Având indicația să acționeze doar împotriva turcilor, sublinia D.F. Maslovski, cneazul Cantemir, dintr-o dușmănie personală față de contele Potoțki, a năvălit pe moșiile acestuia pe care le-a trecut prin foc și sabie, așa că împărăteasa s-a obligat să plătească despăgubiri o sumă destul de semnificativă [13, 191-192].

În timpul războiului ruso-austro-turc din anii 1735-1739, Regimentul Moldovenesc de husari, alături de celelalte trei Regimente alcătuite din mercenari străini, unguri, sârbi și gruzini⁷, în vara anului 1739, având în frunte pe Constantin și Dumitrașcu Cantemir, feciorii lui Antioh Cantemir, fostul domn al Moldovei, a participat la operațiile militare. Detașamentul lui Constantin Cantemir [6; 12]⁸ a intrat în Iași pe 2 septembrie 1739 și mitropolitul și unii boieri „i-au închinat cheile țării și steagurile slujitorilor. Și s-au împreunat cu mare bucurie și-au purces pen Ieșu” [2, 463]. După sosirea lui Minih la Iași, acesta i-a poruncit lui Dumitrașcu Cantemir să-l prindă pe domnul țării Grigore al II-lea Ghica (1735-1739), dar nu a reușit. Insuccesul l-a determinat să jefuiască cumplit Focșanii – și partea moldovenească, și cea muntenească. Ion Neculce menționa că așa „i-au prădat de-au rămas oamenii cu peili goale, numai cu sufletele”. Mai mult chiar, sublinia cronicarul moldovean, „au lovit și pe la Mera de au luat pe Lupul aga și pe socru-său, mitropolitul Sidis”. În același timp, Constantin Cantemir a primit porunca lui Minih să vegheze „asupra Hușilor, ... să ste în prejma tătarilor” [2, 464]. El reveni ulterior la Iași, „să hie cu boierii sinat”, dar, în virtutea faptului că Austria semnase pacea cu Poarta, trupele ruse au trebuit să părăsească Moldova. Retrăgându-se din Iași urmau să eie sub strajă pe boierii caimacamii „de n-or hi plinit banii”, au căutat „în toate mănăstirile bani sau odoară, și n-au găsit, iar haine n-au luat în Ieș. Iar grecești, turcești au luat tot ce-au găsit ... Mai multu Costantin beizade (Constantin Cantemir – I.E.) le lua el. Iar la țară tot au jăcuitu, și bucate, și borfe” [2, 465]. „Și atunci, continuă cronicarul Ion Neculce, la purcesul lui Mineh, trimis-au de au robitu toți oamenii den ținutul Hotinului și di pe marginea Cernăuțului. Și i-ai trecutu cu copii, cu femei, la Mosc. Și împărțe pre oameni ca pre dobitoaci. Unii le lua copii, alții bărbații, alții muierile. Și-i vinde unii la alții fără leac de milă, mai rău decât tătarii. Și era vreme de iarnă. Bogate lacrimi era, cât s-audze glasul la cer” [2, 466].

Afirmațiile lui Ion Neculce sunt confirmate de un act din 14 decembrie 1739 emis de domnul Moldovei Grigore Ghica, în care se menționează că „vinit-au oștile vjschicești di-au călcat și pământul acesta, a Moldovii; cu multă pradă și jacuri între biiții pământeni”. Actul domnesc menționează și faptul că unii dintre moldovenii au trecut în serviciul Rusiei, unul dintre ei, Constantin, fiul lui Enăchiță vistiernic „făcându-să căpitan

⁶ Garnizoana otomană a cedat Hotinul după pierderea de către turci a bătăliei de la Stăuceni. La negocierile cu turcii asediați în Hotin a participat și Constantin Cantemir, care cunoștea limba turcă (A.A. Кочубинский. *Граф Андрей Иванович Остерман и раздел Турции. Из истории Восточного вопроса. Война пяти лет (1735-1739)*. Одесса, Типография Штаба военного Округа, 1899, c.478).

⁷ Regimentul (rota) de husari gruzini, în număr de 87 de persoane, a fost formată prin Rezoluția Cabinetului de miniștri din 25 martie 1738 (ПСЗРИ, т. X, 1737-1739. Москва, 1830, №7952, c.956).

⁸ Pe 20 august 1739 Maria Cantemir se adresa cu o scrisoare fratelui lui Antioh care era în Paris, în care face aluzie la verișorii ei, Constantin A.Cantemir și Constantin St. Cantacuzino: „Mi-e frică mai mult de arma turcească decât de boli. Dumnezeu să-l păzească de tot răul împreună cu verii mei (Constantin A. Cantemir și Constantin St. Cantacuzino – I.E.) care acum luptă în numele adevăratei credințe” (Дж.Майелларо. *Переписка кн. А.Д. Кантемира с сестрой Марией на итальянском языке. 1734-1744 гг.* În: *Archivio Italo-Russo II a cura di Daniela Rizzi e Andrej Shishkin*, Русско-итальянский архив II / Составители Даниэла Рицци и Андрей Шишкин, Салерно, 2002, c.75) (http://www.v-ivanov.it/wp-content/uploads/2013/08/russko_italyansky_archiv_tom2_2002_text.pdf). Pe Cantacuzino îl aflăm în divizia a treia a armatei lui Minih (A.Байов. *Русская армия в царствование императрицы Анны Иоановны. Война России с Турцией в 1736-1739 гг. Кампания 1739 г.* СПб.: Электротипография Н.Я. Стойковой, 1906, Примечания, c.47)

de cătane la polcul lui Cantimir, au mai adunat la stiajul lui pre câțva nebuni, ce s-au potrivit lui", făcând împreună „multe urâte fapte”, „jăcuind pe pământiani și muncindu-i”. Unii dintre ei „fără nici o pricină s-au hăinit”, au părăsit moșiile lor și „s-au dus cu moscalii, să le slujască lor, și nu numai cât au jăcuit pe pământeni și de toată hrana lor i-au păgubit” [3, 148-149].

Polcul Moldovenesc a participat și la războiul de șapte ani. La începutul anului 1757 Polcul Moldovenesc se deplasase din locul permanent de dislocație din Ucraina în regiunea orașului Narenburg [13, 289]. În martie 1757 Polcul Moldovenesc de husari, de rând cu celelalte polcuri⁹ (sârb, unguresc, gruzin), a fost inspectat de Rumeanțev, care nu a constatat pregătirea militară necesară a acestora și a primit hotărârea ca din fiecare polc să fie format câte un escadron pentru a fi instruit în conformitate cu cerințele: husarul trebuia să poată descăleca la timp, să poată utiliza armele de foc – pistolul, fiind călare și după adăpost. După pregătirea necesară, de aprecierea „satisfăcător” a beneficiat doar polcul de Kiev [13, 138]. Prin ordinul din 14 mai 1757 în polcurile de husari a mai fost numit suplimentar câte un doctor [14, vol.XIV, 765]. Conform datelor oferite de D.F. Maslovski, fiecare dintre cele patru polcuri amintite avea un număr de 963 de husari. Dintre aceștia, ștaps-ofițeri – 3, ober-ofițeri – 35, caporali – 125, husari de rând – 800 [13, 172]. Totuși, în legătură cu operațiile militare împotriva Prusiei, numărul husarilor de rând în polcurile respective a fost mărit de la 800 la 1200 [14, vol.XIV, 765].

Primele date despre participarea detașamentelor de husari la luptele de sub Berlin sunt oferite de către generalul Cernâșiov într-un raport adresat generalului-anșef Fermor din 28 septembrie 1760. Raportul relatează despre ciocnirile din 26 septembrie de lângă Berlin, la care au participat husarii și cazacii, generalul evidențindu-l în mod deosebit pe polcovnicul Podgoriciani, care s-a manifestat excelent pe câmpul de luptă. Pierderile Polcului Moldovenesc au fost de 4 husari răniți [16, 4]. În același raport, Cernâșiov mai sublinia încă odată eroismul „brigadirului Krsnoșcekov, polcovnicului Podgoriciani, podpolcovnicului Tekelli, căpitanului Polcului Moldovenesc (numele de familie nu se indică – I.E.), amintitului adiutant Panin și ... polcovnicului Miserev (subl. – I.E.)”, solicitând ca ultimii trei să fie ridicați în grad [16, 46].

Contele I.M. Podgoriciani provenea dintr-un neam de dvoreni sârbi din Dalmația și la 1759 se înscrie în slujba Rusiei polcovnic. Devine ulterior comandant al Polcului Moldovenesc de husari. Pentru merite deosebite în timpul războiului de șapte ani i se conferă gradul militar de brigadir, rămânând în Polcul Moldovenesc. În anul 1765 este numit în fruntea nou-formatului polc Ahtârsk cu conferirea gradului militar de general-maior [7]. În polcul Ahtârsk, împreună cu I.M. Podgoriciani din Polcul Moldovenesc de husari, au mai fost transferați 15 ofițeri sârbi [7]. Este, deci, limpede că în Polcul Moldovenesc de husari intrau și alte etnii.

Detalii interesante despre mișcarea trupelor ruse spre Berlin și asediul orașului aflăm din relatarea general-maiorului Totleben din octombrie 1760. El scrie că pe 26 septembrie 1760 a primit ordinul contelui Fermor să meargă spre Berlin, în acel timp fiind cantonat în satul Șenov, la o milă de Glogau, cu patru polcuri de husari și cinci polcuri de cazaci. Primind ordinul respectiv, Totleben a luat cu sine polcurile de husari, moldovenesc, sârb și croat și trei polcuri de cazaci. Polcul de husari unguresc și două polcuri de cazaci au rămas temporar pe loc. În aceeași zi, 26 septembrie, el a înaintat 5 mile până la Rukersdorf, situat la o milă de Sagana, unde și-a stabilit lagărul. A doua zi, pe 27 septembrie, a mai înaintat 4 mile și și-a stabilit noul lagăr la Sorau. Urmează înaintarea spre Guben și Beeskov, unde ajunge pe 30 septembrie, apoi pe 2 octombrie continuă marșul prin Storkau până la Vustergauzen. În dimineața zilei de 3 octombrie marșul spre Berlin a fost continuat de detașamentele de husari și draguni. În aceeași zi, la ora 11.00 ele ajung la Berlin în fața Porților Kotbusk (*Котбусскими воротами*) și Gallișsk (*Галлишскими воротами*), ocupând înălțimile din fața lor [16,47]. Ținând cont de situația complicată în timpul asediului Berlinului, de împotrivirea dârză a nemților, dar și de lipsa de provizii și armament, Totleben hotărăște să ocupe Kepenikul, situat pe o insulă de pe râul Șprea, trimițând încolo un polc de cazaci și unul de husari. Nu știm pe care anume, pe cel moldovenesc sau unul din celelalte două. Oricum, aflând despre rezistența de la Kepenik, Totleben, cu polcurile de husari rămase cu el, se îndreaptă spre Kepenik, care, în cele din urmă, s-a predat [16, 47]. Ulterior, pentru atacul decisiv asupra Berlinului, Totleben primește ajutor de la contele Cernâșiov, două polcuri de pedestrași și două tunuri mari; în schimb el îi cedează acestuia Polcul Moldovenesc de husari. Pe 7 octombrie trupele

⁹ Polcul de husari Slobodsk a fost înființat pe 21 martie 1757 (ПСЗРІ, т. XIV, 1754-1757. Москва, 1830, № 10 712, с.752), iar polcurile de husari bulgar și macedonian au fost înființate pe 9 martie 1759 (ПСЗРІ, т. XV, 1758-1762. Москва, 1830, № 11143, с.563)

contelui Cernășiov și cele ale lui Totleben¹⁰ s-au apropiat de Berlin. În urma unor lupte crâncene, pe 8 octombrie 1760 Berlinul a capitulat [16, 49-50].

Evident, după operațiile militare mulți dintre husari, ofițeri și ostași de rând au fost răniți și au pierdut capacitatea de luptă. Conform Ukazului Senatului din 28 noiembrie 1760, ei au fost trecuți în rezervă și li s-a acordat o pensie pentru a se întreține, subliniindu-se că ei nu au altă sursă de venit, aici, în Rusia. Mai mult chiar, după decesul lor, pensia urma să fie primită de soțiile și copiii lor, în speranța că aceștia vor completa rândurile husarilor [14, vol.XV, 569].

În anul 1761 generalul-locotenent, cneazul C.A. Cantemir era șeful Diviziei Ucrainene. În această funcție a sa el făcea încercarea, fără succes, de a rezolva un litigiu dintre polcovnicii Nepășnâi și Kulikovski. Nereușind să aplaneze conflictul pe loc, Cantemir eliberează lui Nepășnâi un pașaport, sub motivul că acesta merge cu „treburi importante” la Petersburg, pentru ca în capitala Imperiului Rus să-și rezolve problema. Aici însă este arestat și s-a constatat că el nu are nicio „chestiune importantă”. Concomitent, s-au cerut explicații de la C.A. Cantemir, de ce el a eliberat un asemenea pașaport, fiind atenționat ca pe viitor să nu mai elibereze asemenea acte [5, 198-199].

Conform istoricului E.Albovski, pe 5 martie 1763 cneazul C.A. Cantemir a fost înlăturat de la conducerea Diviziei Ucrainene din următoarele cauze:

- Fără plată a întărit după soția sa moșii¹¹.
- Numea cazaci pentru a efectua lucrările sale personale.
- Lua mită.

De asemenea, din banii statului, fără niciun temei legitim, a luat 2121 ruble și 26 copeici, care așa și nu i-a mai întors. La toate acestea urmează Ucazul împărătesei din 15 martie 1765 care specifică că pentru toate acestea Cantemir urma să fie judecat de tribunalul militar, dar împărăteasa, din milă și ținând cont de serviciile din războiul trecut, dar mai ales de credința cumnatului său, camergherului Passek, a hotărât pensionarea lui în gradul militar pe care îl deține. Cantemir și-a recunoscut întreaga vină și a fost eliberat din serviciu cu o pensie anuală de 1500 de ruble, „pentru că este străin” (*за его иностраннству*) [5, 199].

După războiul de șapte ani, Rusia începe reformarea polcurilor de cazaci, finalizată cu manifestul din 25 iulie 1765, manifest de lichidare a căzăcimii – toți locuitorii Ucrainei se egalau în drepturi cu supușii ruși [5, 207-211]. E.A. Șerbinin, devenit și primul guvernator al nou-formatei gubernii Harkov, a primit porunca împărătesei de a reforma polcurile de cazaci și de a le transforma în polcuri de husari. Pentru realizarea reformei a fost formată „Expediția pentru formarea polcurilor de husari”, la care scop au fost alocate 100 000 de ruble [5a, 3-5].

În legătură cu evenimentele descrise mai sus a avut loc și lichidarea Polcului Moldovenesc. Anterior a fost modificat locul său de cantonament. Ca unul din polcurile de husari de elită, Polcul Moldovenesc a fost plasat pentru cantonament permanent în Kiev, dar, conform hotărârii imperiale din 11 iunie 1764, a fost așezat pe pământurile de lângă Nipru, special destinate pentru așezarea lui. Actul respectiv mai prevedea că acei care nu vor dori să se așeze pe noile locuri, ofițeri sau ostași de rând, să fie repartizați în alte polcuri [14, vol.XVI, 795]. Se cunoaște faptul că pe 3 martie 1765 au fost create polcurile de husari Ostrogojsk, Ahtârsk etc., în care au fost incluse și unele escadroane ale Polcului Moldovenesc. Spre exemplu, amintitul mai sus I.M. Podgoriciani, care s-a aflat în fruntea Polcului Moldovenesc de husari, devine comandantul polcului Ahtârsk [4]. Majoritatea husarilor din Polcul Moldovenesc au fost repartizați în polcul de Samara [5a, 5].

În polcul de Harkov erau 22 de ofițeri străini, dar care, în afară de limba națională, puteau să scrie și să citească rusește. Dintre aceștia erau 7 sârbi, 4 unguri, 2 moldoveni, 5 gruzini și 4 nemți [5a, 25].

Așadar, sursele istorice atestă cu lux de amănunte prezența mercenarilor moldoveni (volohi) în oastea rusă. În legătură cu această realitate apare, desigur, întrebarea: putem noi oare invoca serviciul mercenarilor moldoveni în oastea rusă drept argument pentru a demonstra prietenia multiseculară dintre popoarele „moldovenesc” și rus, așa cum proceda istoriografia sovietică și mai procedează unii istorici și astăzi? Moldovenii mercenari s-au aflat și în serviciul altor state (spre exemplu, Polonia și Suedia), dar aprecieri similare nu avem. Este binecunoscut faptul că în armata rusă, începând cu Petru I, sunt invitați numeroși

¹⁰ Totleben a fost învinuit de activitate subversivă împotriva statului rus. Către 11 aprilie 1763, deja 3 ani stătea în închisoare, lipsit de toate drepturile (ПСЗРИ, т. XVI, 1762-1765. Москва, 1830, № 11 794, с.222-223).

¹¹ Hotărârea imperială este din 15 martie 1765, moșiile luate abuziv au fost retrocedate, iar Cantemir și-a recunoscut vina (ПСЗРИ, т. XVII, 1765-1766. Москва, 1830, № 12 356, с.87).

militari străini din statele Europei Occidentale, dar concluzia referitoare la „prietenia multiseculară” cu aceste state a fost și este evitată.

Evident, apare și întrebarea dacă erau în epoca respectivă aprecieri care indicau la situația reală. Desigur, erau. Spre exemplu, ofițerul armatei ruse Martos, care a participat la războiul ruso-turc din anii 1806-1812, fiind pe teritoriul Moldovei din martie 1808, scria despre moldoveni că sunt străini după limbă, obiceiuri, îmbrăcăminte, mod de viață, dar sunt oameni buni, doar de „o religie cu noi”. Referindu-se la războaiele ruso-turce din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, el scria: „*Образ тогдашней войны отвратил сердца молдавского народа от русских*” [15, 311-312].

Bibliografie:

1. EREMIA, I.A. *Țara Moldovei și Rusia. Relații politice în a doua jumătate a sec. al XVII-lea*. Chișinău: USM, 1993.
2. *Letopisețul Țării Moldovei ... Cronici / Îngr. textelor, glosar și indice de Tatiana Celac*. Chișinău: Hyperion, 1990.
3. *Moldova în epoca feudalismului*. Vol.VIII. *Documente moldovenești din secolul al XVIII-lea (1711-1750). Cărți domnești și zapise / Coordonator: membru corespondent al AȘM Demir Dragnev*. Chișinău: Firma editorial-poligrafică „Tipografia Centrală”, 1998.
4. *12-й Гусарский Ахтырский Её Императорского Высочества Великой Княгини Ольги Александровны полк* (<http://www.imha.ru/1144537228-gusarskiy-12-go-ahtyrskiy-ee-imperatorskogo-vysochestva-velikoy-knyaginm-olgi-aleksandrovny-polk.html#.Uq>) (ultima accesare 9 decembrie 2013)
5. АЛЬБОВСКИЙ, Е.А. *История Харьковского слободского казачьего полка*. Харьков, 1895.
- 5а. АЛЬБОВСКИЙ, Е.А. *История Харьковского полка*. Минск: Паровая Типо-литография В.Н. Соломонова, 1897.
6. БАЙОВ, А. *Русская армия в царствование императрицы Анны Иоановны. Война России с Турцией в 1736-1739 гг. Кампания 1739 г.* СПб.: Электро-Типография Н.Я. Стойковой, 1906.
7. ЖЕЛТОБОРОДОВ, А. *Сербы – офицеры Слободских гусарских полков в 60-е и 70-е гг. XVIII в.* <http://rastko.rs/rastko/delo/13843%22TARGET=%22photofile%22> (ultima accesare 8 decembrie 2013).
8. *Исторические связи СССР и Румынии в XV – начале XVIII в. Документы и материалы в трех томах*. Том III, 1673-1711. Москва: Наука, 1970.
9. КОСТЯШОВ, Ю.В. *Сербы в Австрийской монархии в XVIII веке: Монография*. Калининград: Изд.-во Калининградского ун-та, 1997.
10. КОСТОМАРОВ, Н. *Мазена* (<http://histans.com/LiberUA/5-250-01792-4/5-250-01792-4.pdf>).
11. КОЧУБИНСКИЙ, А.А. *Граф Андрей Иванович Остерман и раздел Турции. Из истории Восточного вопроса. Война пяти лет (1735-1739)*. Одесса: Типография Штаба военного Округа, 1899.
12. МАЙЕЛЛАРО, Дж. Переписка кн. А.Д. Кантемира с сестрой Марией на итальянском языке. 1734-1744 гг. В: *Archivio Italo-Russo II a cura di Daniela Rizzi e Andrej Shishkin*, Русско-итальянский архив II / Составители Даниэла Рицци и Андрей Шишкин, Салерно, 2002, с.75 (http://www.v-ivanov.it/wp-content/uploads/2013/08/russko_italyansky_archiv_tom2_2002_text.pdf).
13. МАСЛОВСКИЙ, Д.Ф. *Русская армия в семилетнюю войну*. Москва: Типография Окружного штаба, 1886.
14. *Полное собрание законов Российской Империи. Собрание Первое. Том IV. 1700-1712 гг.* СПб.: Типография II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830.
15. ТИТОВ, А.А. Записки инженерного офицера Мартоса о Турецкой войне в царствование Александра Павловича (1806-1812). В: *Русский архив*, 1893, ч.5-8, с.308-320.
16. *Хрестоматия по истории международных отношений / Сост. Д.В. Кузнецов*. В 5-ти книгах. [Электронный ресурс] Книга 3. Новое время. Благовещенск: Благовещенский государственный педагогический университет, 2013 (<http://istfil.bgpu.ru/>) (ultima accesare 5 decembrie 2013)

Prezentat la 01.04.2014